

מדעי ההתנהגות - רמת יסוד – מסלול 8 שנות לימוד

שער ראשון: ה"אני" – 20 שעות

נושאי שער ראשון: 1- מבוא למדעי ההתנהגות, 2- זהות ודימוי עצמי,

3- תורשה וסביבה, 4 - מוטיבציה.

פרק שלישי: תורשה וסביבה – 4-5 שעות

מה תלמדו ביחידת לימוד זו?

פירוט	מושגים	נושא
תורשה, סביבה הגדרות הבסיסיות של המושגים: תורשה, סביבה, תהליכי בשלה. תכונות מולדות תכונות נלמדות תכונות דומיננטיות.	תורשה, סביבה, תהליכי בשילה	פסיכולוגיה התפתחותית

בסיום יחידה זו הלומדים:

- ילמדו ויבינו מהי תורשה, מהי סביבה ומה השפעתם על התפתחות האדם.
- ידעו ליישם מושגים אלה בהדגמת אירועי-למידה

חומר עזר: מצגת תורשה וסביבה משלבת פעילויות

פרק 3: תורשה או סביבה?

סקירת הפרק :
הפרק עוסק בבדיקת מרכיבי העצמי (התורשה) והסביבה – מה נובע מתורשה ומה מסביבה?
הפרק עוסק בהיכרות עם מושג הבשילה ובהשפעת החינוך כסביבה מעצבת.
הפרק עוסק בדיון בסוגיה הפתוחה – מה יכריע אילו תכונות ישלטו בנו, התורשה או הסביבה?

היקף : 4 שעות לימוד.

מטרות כלליות:

- ✓ להכיר כלומד מושגי יסוד בסיסיים ביותר בעולם התורשה והשפעתם על התנהגות האדם.
- ✓ לחשוף את הלומד לאפשרות של דיון פתוח בסוגיה לא פתורה, שגם אנשי המקצוע עדיין חלוקים בדעותיהם לגביה.

מטרות אופרטיביות :

- ✓ הלומד ידע ויבין את המושגים הבסיסיים הרלוונטים לנושא.
- ✓ הלומד יכיר ויבין את התהליך התורשתי.
- ✓ הלומד ילמד ויכיר את המושגים: תורשה, גן, תכונות מולדות ותכונות נרכשות, ההבדלים וההשפעה ההדדית ביניהן.
- ✓ הלומד ילמד על הבשילה כפתרון המשלב בין תכונות מולדות לנרכשות.

מושגים :

- תורשה -** תכונות שעוברות מההורים לילדים.
- גנים -** חומרים בגוף הנושאים את התכונות המולדות. בעזרתם התכונה מועברת לצאצאים.
- תכונות מולדות -** תכונות גופניות ותכונות אופי שהאדם נולד עמן, קיבלן בתורשה מהוריו.
- תכונות נלמדות -** תכונות שהאדם רוכש אחרי לידתו על ידי למידת חיקוי או למידה אחרת.
- מידות -** השם שנתנה היהדות לתכונות הנלמדות במהלך חייו לאחר הלידה.
- תכונות דומיננטיות - שתלטניות :** תכונות מולדות חזקות, המתגלות כבר בדור הבנים. לדוגמה: צבע עיניים.

תכונות חבויות - נשלטות :

- תכונות מולדות שהאדם נושא, אולם אינן מתגלות; לעתים הן מתגלות רק אצל הנכדים או הנניים.
- לדוגמה: היכולת ללדת תאומים, תכונה העוברת מהורים לנכדים.
- סביבה -** כל גורם המשפיע על האדם בהתפתחותו אחרי לידתו: האנשים הסובבים אותו, תנאים פיזיים וכו'.
- בשילה -** השילוב בין התורשה והסביבה. גורמים מולדים שיצאו לפועל רק על ידי גירוי נכון מהסביבה. לדוגמה: הכושר לדבר בשפת בני אדם הוא מולד (אצל אדם שומע ובריא); הילד ילמד לדבר רק אם יהיו גורמים מתאימים בסביבה, היינו אם הילד ישמע דיבור לידו ויהיו מי שיגיבו לקולות שהוא משמיע בעצמו.

תורשה וסביבה

תורשה היא העברה של חומר תורשתי שמקודד למידע תורשתי, שיחידותיו קרויות גנים, מהורה לצאצאיו בתהליך הרבייה

בתורשה, אנו מתכוונים לגנים הקובעים את צבע שערנו וצבע עינינו, את המידות של גופנו, ובמידה מסוימת את כישורינו האינטלקטואליים.

גורמים תורשתיים - הגורמים הראשונים הם המולדים, התורשתיים, התכונות שהילד "מביא איתו לעולם" מתוך המערך הגנטי שלו. כיום ידוע על תכונות שקיימת לגביהן נטייה מולדת. למשל, כישרון יצירתי מוגדר (מוזיקה, ציור) או תכונות אופי (ביישנות, חיפוש ריגושים, פעלתנות, משתני טמפרמנט/מזג כמו עוצמת תגובה ואופן התנהלות מול גירויים חדשים). חשוב להדגיש כי מדובר בנטייה שלא דווקא תתממש במלואה.

בסביבה אנו מתייחסים לחוויותינו במהלך הגדילה ומשך התפתחותנו. התנסויות אלה תלויות בתרבות, בקבוצה החברתית ובמשפחה שאנו גדלים בה. סביבה היא בעיקר בית ההורים והסביבה בה הילד חי, משפחה, ביי"ס, וחברים. ישנה גם השפעה של סביבה כגון: חברה, מדינה, דת ועוד...

יוטיוב – גנטיקה – 1.4 דקות

<https://www.youtube.com/watch?v=85ny1Ou6hIw>

פעילות 1

בקשו מהלומדים לרשום על דף ללא שם מזהה את הדברים הבאים:

1 - מאפיין חיצוני אחד (צבע עיניים, גובה, צבע שיער..)

2 - תכונת אופי אחת (מצחיק, עצבני, ...)

3 - כישרון אחד – משהו שאתה יודע לעשות טוב

4 - תכונה /מיומנות תרבותית משהו שלמדת (דובר אנגלית)

אספו את הדפים לתוך קופסא. בקשו מכל לומד לשלוח דף

כל לומד קורא את הכתוב בדף ששלף ומנחש למי הוא שייך.

מה למדנו מהפעילות?

אילו מהדברים שכתבתם הועברו אליכם בתורשה, ואילו מהדברים שכתבתם הם תוצאה של השפעה סביבתית/תכונות נרכשות?

שיח במליאה :

מה לדעתכם משפיע יותר על התפתחות האדם, תורשה או סביבה?

תורשה מול סביבה מה יותר משפיע - תורשה או סביבה?

<https://www.zuntz.co.il/post/%D7%90%D7%96-%D7%9E%D7%94-%D7%99%D7%95%D7%AA%D7%A8-%D7%9E%D7%A9%D7%A4%D7%99%D7%A2-%D7%AA%D7%95%D7%A8%D7%A9%D7%94-%D7%90%D7%95-%D7%A1%D7%91%D7%99%D7%91%D7%94>

מגיל צעיר מאוד ניתן לראות הבדלים בין תינוקות. אחד שקט ורגוע, והשני חסר שקט. יש שמבלים שעות רבות בשינה, ואחרים ערניים ומתעניינים. ממה נובעים הבדלים אלה?

השאלה "מה יותר משפיע - תורשה או סביבה?" מעסיקה חוקרים רבים, והתשובות עליה חלוקות.

התנהגות - המשתנים המשפיעים על ההתנהגות נחלקים לחמש קבוצות:

1. משתנים ביולוגיים על רקע תורשתי (פוטנציאל שכלי ונטיות מולדות).
2. משתנים ביולוגיים שאינם על רקע תורשתי (מצבה הבריאותי של האם, סיבוכים בעת הלידה).
3. ניסיונותיו של הילד בעבר, חוויות מיוחדות.
4. הסביבה המשפחתית והחברתית – דמויות משמעותיות.
5. הסביבה החברתית והתרבותית הרחבה יותר שבה הילד גדל – הערכים והנורמות.

ישנה הסכמה, שההתנהגות של הילד מתרחשת תמיד על רקע אינטראקציה (יחסי גומלין) בין התורשה והסביבה. כלומר, מה שיקבע את המסלול הנבחר הוא האינטראקציה בין הגנים של הילד לבין הסביבה בה גדל.

היום מקובל לחשוב שהתורשה לא קובעת באופן מוחלט את ההתנהגות אלא את הגבולות שלה, כך למשל:

אינטליגנציה - התורשה לא קובעת אם תהיה לאדם מנת משכל של 100 או 120, אך היא יכולה לקבוע את הטווח שאפשר לצפות לו. מה שיקבע את מימוש הפוטנציאל היא, ככל הנראה, הסביבה.

מחלות - מחלות עוברות אלינו בתורשה לדוגמה:

דפוס תורשה דומיננטי – כשאחד ההורים לוקה במחלה (חירשות), והשני לא. הסיכויים שלילד תהיה אותה מחלה הם 50%.

השפעת התורשה והסביבה בתוך המשפחה:

המחקר בתחום זה מבוסס בעיקר על שתי שיטות: מחקרי תאומים ומחקרי אימוץ.

1. באינטליגנציה: ככל שהקרבה המשפחתית גדולה יותר, כך רמת האינטליגנציה

דומה יותר.

2. **בתכונות אישיות:** כנ"ל, קשרים פחות חזקים, ונראה כי ההורים לא מעודדים אחידות בתחום זה.

3. **פסיכופתולוגיה (מחלות נפש):** יש קשר בין מידת הקרבה המשפחתית ובין הסיכון להתפתחות מחלת נפש, כמו סכיזופרניה. אצל תאומים זהים, אם אחד סובל מסכיזופרניה, הסיכון שהשני יסבול הוא 50%.
מה קורה כאשר ילדים אלה גדלים במשפחה מאמצת? עדיין נמצאו חולים באותה שכיחות.

נעשו גם מחקרים על ילדים נורמליים שאומצו ע"י הורים שחלו במחלה – השכיחות שלהם להיות חולים דומה לשכיחות של ילדים נורמליים במשפחות נורמליות. ניתן למצוא ממצאים דומים גם לגבי **דיכאון** – יש מרכיב גנטי חשוב ברקע ובנוסף גורמים סביבתיים ומשפחתיים (כמו הורים דכאוניים).

פעילות 2 - מה פירוש הביטוי

"התפוח לא נופל רחוק מהעץ"

התפוח לא נופל רחוק מהעץ = הילד דומה להורים שלו.
ילדיו של אדם דומים לו מבחינת תכונות האופי, המעשים, הכישורים וכד'

הציגו דוגמאות לביטוי

מושגים ללמידה

תורשה

תורשה היא העברת תכונות מהורים לצאצאיהם.

תורשה היא העברה של חומר תורשתי שמקודד למידע תורשתי, שיחידותיו קרויות גנים, מהורה לצאצאיו בתהליך הרבייה. המטען הגנטי, שהוא החומר התורשתי (הדנ"א) הוא מערך מולקולות המועבר מהורים לצאצאיהם. ענף המדע העוסק בתורשה ובהשפעתה על תכונותיהם של יצורים קרוי "גנטיקה". הגנים קובעים את התכונות המשותפות לכל הפרטים בני אותו מין ואת התכונות הייחודיות לכל פרט ופרט באוכלוסיית המין. כל יצור חי נושא מטען גנטי העובר מדור לדור.

בכל התאים של היצורים החיים קיים חומר תורשתי. (דנ"א) תכונות אלו כוללות את המבנה הפיזי של בעל החיים, את יכולותיו הפיזיולוגיות ואת התנהגותו.

גנים

הדנ"א מורכב מיחידות מידע שנקראות גנים. הגנים הם מעין תבנית לייצור חלבונים האחראיים לביטוי התכונות. הם נמצאים בכל תא ותא בגופו של היצור החי, כאשר בכל תא רק גנים מסוימים באים לידי ביטוי. לדוגמה גנים שמשפיעים על צבע העיניים לא יתבטאו בשריר הלב. הגנים הנמצאים בתאי המין של ההורים הם אלו שעוברים בתורשה לצאצאים. בכל תא בגוף נמצאים שני עותקים של גן לתכונה מסוימת, למעט בתאי המין, שבהם קיים רק עותק אחד. בתהליך הרבייה המינית, כל הורה מעביר עותק אחד של כל אחת מתכונותיו אל הדור הבא, והצאצא נוצר מתא המכיל עותק אחד של הגן מהאב ועותק של אותו גן מהאם.

יוטיוב

<https://www.youtube.com/watch?v=CPalwbil2fQ>

כאן | מדע - האם ניתן להוריש תכונות נרכשות – 2 דקות

מושגים ללמידה

תכונות מולדות ותכונות נלמדות/נרכשות

תכונה מולדת/ תורשתית - תכונה שאיננה משתנה בהשפעת הסביבה. כמו סוג הדם מספר אצבעות ביד או צבע עיניים.

תכונה נרכשת/נלמדת - תכונה שמושפעת ומתקבל אך ורק מהסביבה ואינה עוברת מדור לדור.

סביבה - השפעה סביבתית

גורמים חיצוניים, כגון משפחה, דינמיקה משפחתית, סביבת מגורים, חברים, ערכים חברתיים-תרבותיים, המדינה בה הילד חי וההתנסויות החינוכיות, ממלאים תפקיד מכריע בעיצוב אופיו והתנהגותו של הילד.

פעילות 3

לפניכם רשימה של תכונות. שבצו אותם בטבלה.

צבע עיניים, קוקו בשער, נקב באוזן, 5 אצבעות בכף היד, סוג דם, איפור בעיניים, מספר שיניים, צבע סגול בשיער, צורת העלה, צבע הפרווה של חתול, זנב קצוץ של כלב בוקסר, אוזניים ארוכות של כלב קוקר, מספר עלי כותרת, מנת משכל.

תכונות מולדות/תורשתיות	תכונות נרכשות/נלמדות

הוסיפו עוד 2 דוגמאות לכל עמודה

פעילות 4

על מה משפיעה התורשה? על מה משפיעה הסביבה?

תורשה	סביבה
הגנים קובעים את רוב הפעולות, את מבנה הגוף והמוח!	הסביבה קובעת את הטיפול של התכונות ומוציאה אותן אל הפועל!
הדגימו:	הדגימו:
רשמו תכונות ומאפיינים שיושפעו יותר מתורשה.	רשמו תכונות ומאפיינים שיושפעו יותר מהסביבה.
הדגימו:	הדגימו:

פעילות 5

מה קובע? תורשה או סביבה?

שלב א' – עבודה קבוצתית: התחלקו לשתי קבוצות ובצעו את השלבים הבאים:
לפניכם שני קטעים: קטע של אנה וקטע של איזבל
הנחיות לקבוצות: קראו את הקטע רשמו מהי הבעיה שהקטע מציג? מה היא הטענה שלכם? כתבו את הטענה שלכם ושוחחו על הנימוקים שתציגו במליאה.

תורשה או סביבה? מה משפיע יותר?

גורמים תורשתיים - הגורמים הראשונים הם המולדים, התורשתיים, התכונות שהילד "מביא איתו לעולם" מתוך המערך הגנטי שלו. כיום ידוע על תכונות שקיימת לגביהן נטייה מולדת. למשל, כישרון יצירתי מוגדר (מוזיקה, ציור) או תכונות אופי (ביישנות, חיפוש ריגושים, פעלתנות, משתני טמפרמנט/מזג כמו עוצמת תגובה ואופן התנהלות מול גירויים חדשים). חשוב להדגיש כי מדובר בנטייה שלא דווקא תתממש במלואה.

גליה רבינוביץ', מומחית בכירה לפסיכולוגיה התפתחותית מאוניברסיטת תל אביב, מונה תכונות אחדות שנמצאו במחקרים כמולדות וכמושפעות באופן מובהק מן התורשה: "האינטליגנציה הוכחה כמולדת וזוהי תכונה מכריעה מאוד הקובעת איך נתנהל בעולם. ילד אינטליגנטי, סקרן וחקרן יתנהל בצורה שונה מילד פחות אינטליגנטי. כמו כן, קיימת גם אינטליגנציה חברתית, המשפיעה על הדרך שבה נתנהל מול אנשים אחרים. גם ההבדלים בין המינים, בין בנים לבנות, בכל מיני כישורים, הוכחו כמולדים. כך, למשל, בהשוואה לבנים, ובהכללה, בנות פחות תוקפניות ומתעניינות יותר בבני אדם וביחסים חברתיים. ולבסוף - גם רגישות פיזיולוגית לגירויים חושיים היא מולדת. קיים הבדל בין ילדים הזקוקים כל העת לגירויים ולקרבת אנשים לבין כאלו המאופיינים ברגישות יתר ומנסים להימנע מהפצצת גירויים".

<http://www.doctors.co.il/xID-4624,xCT-77,m-Doctors,a-Article.html>

(גביש קרן, 2006. כנגד ארבעה בנים, בתאתר הבריאות doctors, 10.4.2006).

קבוצה אחת - מקרה א' - אנה

בשנות הארבעים, נמצאה ילדה בעליית הגג כבת 6, בשם אנה, על ידי עובדי רווחה. אנה לא הייתה מסוגלת ללכת, לדבר או לבטא איזושהי אינטליגנציה. הוברר כי אנה שנולדה מחוץ לנישואין, חיה בהזנחה קשה ובבידוד חברתי מאז נולדה. היא הונחה בעליית הגג על ידי בני משפחתה, כשלאימה נאסר לתקשר עימה. כמו כן למעט העובדה כי ניתנו לה תנאים מינימליסטים לשרוד, לאנה לא הוענקה כל תשומת לב, לא לימדו אותה דבר והיא אף לא זכתה למגע, חיבה ויחס אנושי.

בגיל 6 כשנמצאה, היא הועברה למעון לילדים מפגרים, ועד גיל 8 התפתחה בקצב איטי, למרות ששמיעתה וראייתה היו תקינים (רמת התפתחותה תאמה ילד בן 19 חודשים).

כעבור שנה הייתה התפתחות בשפתה אולם היא המשיכה לפגר מבחינתה שכלית, ובערך בגיל 9- היא נפטרה. מכיוון שאנה הייתה בבדידות, לא זכתה לטיפול אנושי ולא התפתחה באופן נורמלי לבן אנוש (חוץ מהזמן בו הועברה למוסד, ואז החלה לגלות אותות התפתחות אנושית), אחת השאלות שניסה החוקר קינגסלי דיוויס לבדוק היא - מהן הגורמים שהשפיעו על רמת התפתחותה של אנה- גורמים תורשתיים או סביבתיים? בסיכומו של דבר, לאחר שנבדקה רמת האינטליגנציה של בני משפחתה קשה היה לקבוע ברורות מי מהגורמים השפיע יותר.

קבוצה שנייה -מקרה ב'- איזבל

הנישואין לאם כפרית חרשת-אילמת, והיא התגלתה בשנות הארבעים כשהיא סגורה בעליית גג והיא בת 6.5 שנים. איזבל תיקשרה עם אימה בעזרת תנועות ידיים בלבד, היא חיה בתנאי האפלה ותזונה קשים שגרמו לה לרככת בעצמות. כאשר נמצאה, היא גילתה עוינות חשש וחשדנות כלפי זרים, ונעדרה כושר דיבור. (אימה לא שוחחה עימה ולכן היא לא ידעה לדבר).

לאחר שהיא הועברה למעון למפגרים, תוכננה עבורה תכנית התפתחותית טיפולית שהובילה להתקדמות איטית אך הדרגתית שלה. כך למשל, כעבור חודשיים, היא הצליחה לבטא משפטים שלמים, כעבור 9 חודשים ידעה לכתוב, ולזהות משפטים ועד גיל 8.5 הצליחה להדביק את רמת ההתפתחות של בני גילה.

שלב ב' – הצגת הטיעונים ודיון במליאה

כל קבוצה תציג את הטיעונים שהכינה.

ערכו דיון במליאה – מי צודק?

מהי המסקנה?

כנראה שלא ניתן לקבוע מהן ההשפעות היחסיות של התורשה והסביבה, אך ברור כי שתיהן משפיעות על התפתחות הפרט, ויש ביניהן קשרי גומלין הדוקים. **גם התורשה וגם הסביבה** משפיעים על התפתחותנו במערכת רצופה של מגע גומלין. הגנים קובעים את צבע שערנו וצבע עינינו, את המידות המקבילות של גופנו, ובמידה מסוימת את כישורינו האינטלקטואליים. התכונות הגנטיות פועלות יחד עם חוויותינו במהלך הגדילה ומשך התפתחותנו. התנסויות אלה תלויות בתרבות, ב קבוצה החברתית ובמשפחה שאנו גדלים בה. לא ניתן לקבוע מהן ההשפעות היחסיות של התורשה והסביבה, אך ברור כי שתיהן משפיעות על התפתחות הפרט, ויש ביניהן קשרי גומלין הדוקים.

מושגים ללמידה

תהליכי בשילה - זהו שלב התפתחותי של תאים, שבו מתאפשרים תפקודים חדשים שלא היו אפשריים בשלבים הקודמים לה. זאת להבדיל מ"גדילה", אשר מתייחסת לעלייה במספר התאים של איבר או איברים מסוימים, אשר אינה מביאה בהכרח לבשילה. הבשילה היא אחד הגורמים החשובים בקביעת ההתפתחות, משום שהשינויים הפיזיולוגיים שמתרחשים בתאים של האורגניזם במהלך הבשילה מאפשרים לו לעשות פעולות שלא היה מסוגל לעשות קודם לכן.

הבשילה מושפעת בעיקר מגורמים תורשתיים, בעוד שהגדילה מושפעת יותר

מגורמים סביבתיים.

תהליכי בשילה קשורים ללמידה

למידה – היא שינוי קבוע בהתנהגות המתרחש כתוצאה מניסיון קודם.

להגדרה של למידה יש שלושה מרכיבים:

שינוי – שינוי יציב לאורך זמן.

התנהגות- שינוי בהתנהגות הגלויה או בהתנהגות הסמויה(מחשבות, עמדות רגשות)

ניסיון קודם – השינוי מתרחש כתוצאה מהתנסות אישית פעילה או התנסות עקיפה (צפייה באחרים)

דוגמאות לשינויים בהתנהגויות שאינם תוצאה של למידה (בשילה)

א. רינת בת שלושה חודשים ומתהפכת מצד לצד

האם רינת למדה להתהפך? - התשובה לשאלה זאת היא שלילית מדוע אין כאן למידה? - על-פי ההגדרה של למידה, יש צורך בכל התנאים הבאים **שינוי קבוע** -אכן התרחש שינוי קבוע אצל רינת: קודם היא לא התהפכה, וכעת – כן **התנהגות** -אכן התרחש שינוי קבוע בהתנהגות הגלויה של רינת (התנהגות ההתהפכות)

התנסות -האם השינוי הקבוע בהתנהגות של רינת נובע מהתנסות? - לא. השינוי הקבוע בהתנהגותה של רינת הוא תוצאה של תהליך, אשר התרחש במערכת העצבים של רינת, ואשר אפשר את הופעתה של התנהגות זאת. תהליך זה נקרא: **בשילה** זהו שינוי ביולוגי המתרחש בגופנו ומאפשר לבצע התנהגות, שקודם לא יכולנו לבצע. איך נדע זאת? הרי לא נוכל להיכנס לתוך נבכי מוחה של רינת. - נכון! אך אילו היה זה תהליך של למידה, ניתן היה לבצע אותו מוקדם יותר. כך גם לגבי התנהגויות אחרות, שהן שינוי קבוע בהתנהגות, אך אינן תוצאה של למידה, כגון: זחילה, הליכה, דיבור וכדומה: הופעתן מותנית בבשילה. אם כן, לא הייתה כאן למידה, כי השינוי בהתנהגות של רינת לא נבע מהתנסות

ב. הדבורה מסמנת את מקום הפרח באמצעות ריקוד בצורת הספרה 8

האם הדבורה למדה התנהגות זאת? - גם כאן התשובה שלילית מדוע אין כאן למידה?

אין כאן שינוי: כל דבורה "מתחילה" מבצעת התנהגות זאת -**שינוי קבוע** ההתנהגות של הדבורה אינה נובעת מהתנסות אלא היא מוטבעת בה -**התנסות** במטען הגנטי שלה בבואה אל העולם.

אינסטינקטים (וגם רפלקסים) הם פעולות התנהגות זאת היא אינסטינקט אוטומטיות, שהפרט מבצע, והם אינם תוצאה של למידה.

בדרך כלל, מטרת ההתנהגות האינסטינקטיבית/הרפלקסיבית היא הישרדות. כך גם התנהגויות, כגון: נדידת הציפורים בחורף, קפיצת הרגל בתגובה למכה בפיקת הברך ועוד.

ג. רונן נוטל טבליות (כדורים) לטיפול בבעיה הבריאותית שלו, והוא מתנהג

בתוקפנות

האם רונן למד להתנהג בתוקפנות? - גם כאן התשובה שלילית אכן אצל רונן חל שינוי בהתנהגות: קודם הוא לא התנהג בתוקפנות - **שינוי קבוע** וכעת הוא מתנהג בתוקפנות. אך האם השינוי קבוע? מה יקרה לרונן, כשיפסיק ליטול את התרופה? סביר להניח שהתנהגותו לא תהיה עוד תוקפנית. אם כן, נוכל

להגדיר מצב זה מצב זמני, כלומר - אין כאן שינוי קבוע ואין כאן למידה
אכן השינוי חל בהתנהגותו הגלויה של רונן -**התנהגות**
השינוי בהתנהגותו של רונן אינו תוצאה של התנסות, אלא התרופה -**התנסות**
שהוא נוטל גרמה לכך

לסיום יחידה זו

- ציין דבר חדש שלמדת ולא ידעת קודם.
- ציין דבר אחד שעניין וסקרן אותך במיוחד.
- ציין דבר שהיה לך קל ללמוד, ודבר שהיה לך קשה יותר.
- משהו יישומי שתיקח מיחידת לימוד זו לחיך
- משהו שאתה רוצה לומר, רוצה לשאול....

על פי מה שלמדת עד כה סמן את התשובה הנכונה (השאלות לקוחות ממבחני מדעי ההתנהגות)

1. במדעי ההתנהגות המונח "סביבה" מתייחס .

- א. לגנטיקה שאיתה נולדים
- ב. למבנה גופם של הורי הילד
- ג. לכל גורם חיצוני לאדם המשפיע על התפתחותו
- ד. לתכונותיו המולדות של האדם

2. תורשה היא:

- א. תורשה היא העברת תכונות מהורים לצאצאיהם.
- ב. תורשה היא למידה חברתית
- ג. תורשה היא תכונה שמקבלים מהסביבה

נכון/לא נכון

- 1. תכונה מולדת/ תורשתית - תכונה שאיננה משתנה בהשפעת הסביבה. כמו מספר אצבעות ביד נכון/לא נכון
- 2. תכונה נרכשת/נלמדת - תכונה שמושפעת ומתקבל אך ורק מהסביבה ואינה עוברת מדור לדור. נכון/לא נכון
- 3. סוג דם זו תכונה נרכשת/נלמדת נכון/לא נכון
- 4. צבע עיניים זו תכונה נרכשת/נלמדת נכון/לא נכון
- 5. אמפטיה והכלה זו תכונה נרכשת/נלמדת נכון/לא נכון
- 6. הוריו של מתן בן החמישה חודשים ניסו ללמד אותו ללכת, אך ללא הצלחה. אחרי חצי שנה מתן התחיל ללכת. זו דוגמה המתארת תהליך בשילה. נכון/לא נכון

אירוע א'

נטע ותמר הן תאומות. לאחר שנולדו, הן נמסרו לאימוץ וגדלו במשפחות שונות. נטע גדלה בכפר חקלאי, שיחקה במרחבים פתוחים, אהבה ספורט והיו לה הרבה חברים.

תמר גדלה בעיר, היא בילתה את רוב זמנה הפנוי מול המחשב בבית ולא היו לה הרבה חברים.

כשהגיעו לגיל 18, כל אחת מהן פתחה את תיק האימוץ, גילתה כי יש לה אחות תאומה והן נפגשו. במפגש הן גילו שהן דומות מאוד בתווי הפנים, יש להן עיניים חומות, גומות חן ושתייהן גבוהות, אולם גם ההבדלים ביניהן בולטים. מבנה גופה של נטע היה שרירי ושל תמר רזה ושרירי. גם תחומי העניין שלהן שונים. תמר שקועה בעולם המחשבים, ואילו נטע מבלה עם חברים במועדוני ריקודים ואוהבת לרוץ בבקרים. עם זאת הן גילו ששתייהן אוהבות קולנוע ושתייהן אוהבות ללמוד.

שאלות

- 1 - א. הסבירו את המושג "תורשה"
- ב. הסבירו, לפי האירוע, איך התבטאה התורשה אצל התאומות.
- 2 – א. הסבירו את המושג "סביבה": הסבירו, לפי האירוע, איך השפיעה הסביבה על כל אחת מהתאומות.

המונח "בשילה" בתחום מדעי ההתנהגות מתייחס ל:

- א. שילוב יכולות המולדות והתורשתיות של האדם
- המוציאות לפועל התנהגות כלשהי.
- ב. "הבשלה רגשית" בגיל ההתבגרות.
- ג. התפתחות גופנית עד שהתינוק בשל לעבור לשלב חדש.
- ד. התפתחות המצבים החברתיים והבנת ההתנהגות הראויה.